

dr hab. Andrzej Bonusiak, prof. UR
Instytut Historii Uniwersytetu Rzeszowskiego

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Daniela Hanika, *Użycie czechosłowackiej broni pancерnej i lotnictwa w Operacji Karpacko - Dukielskiej 1944 r.*, Rzeszów 2015, maszynopis, ss. 556; przygotowanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Andrzeja Olejko, prof. UR

Ogólna charakterystyka rozprawy

Rozprawa doktorska autorstwa mgr Daniela Hanika nosi tytuł *Użycie czechosłowackiej broni pancерnej i lotnictwa w Operacji Karpacko - Dukielskiej 1944 r.* i zasadniczo jest on zgodny z zawartością tego opracowania. Wprawdzie zdaniem piszącego te słowa pewne fragmenty analizowanego tekstu zbyt daleko odbiegają od ram wyznaczonych tytułem (szczególnie w partii wprowadzającej do zasadniczego tematu rozważań), ale nie podważa to pierwotnej opinii.

Autor nadał swojej rozprawie klasyczny wieloczołowy układ. Uwzględnił w nim kolejno: wstęp, wykaz skrótów, siedem rozdziałów, zakończenie; wykazy: źródeł archiwalnych, drukowanych i opracowań, map, tabel; indeksy nazwisk i nazw polityczno - geograficznych oraz aneksy.

We *Wstępie* przedstawiona została koncepcja pracy, postawiono pytania badawcze, omówiono strukturę i dotychczasowy stan wiedzy. Zaprezentowano i scharakteryzowano wykorzystane w badaniach materiały źródłowe, zarówno archiwalne jak i drukowane.

Rozdział I *Rys historyczny utworzenie czechosłowackich sił zbrojnych w latach 1939 - 1944 w Europie Środkowo - Wschodniej* ma charakter wprowadzający. Doktorant na bardzo szerokim tle (przeobrażeń polityczno - wojskowych) stara się tu omówić II - wojenne dzieje wysiłku zbrojnego Czechów i Słowaków. Szczególną uwagę poświęca on na przybliżenie procesu powstawania czechosłowackich sił zbrojnych na terenie Związku Radzieckiego.

W rozdziale II omawia on geograficzny aspekt przeprowadzonych przez siebie rozważań. Na podstawie bardzo starannej analizy warunków naturalnych istniejących w pasie operacji dukielskiej umiejscawia on działania podejmowane przez siły Osi, a zmierzające do umocnienia i obrony przedpola karpackiego. W tej części Autor przedstawia również plany

obrony zagrożonego kierunku przez formacje niemiecko - węgierskie (i słowackie). Fragment ten został zatytułowany *Ocena karpackiego obszaru operacyjnego jesienią 1944 r.* co jest zgodne ze stanem faktycznym.

Trzecia część opracowania *Operacja Karpacko - Dukielska Armii Czerwonej 1944r.* przybliży plany Armii Czerwonej związanej zarówno z samą koncepcją przeprowadzenia operacji jak i wykorzystaniem w jej sił czechosłowackich.

W rozdziale czwartym D. Hanik przedstawia szlak bojowy walczącego w operacji dukielskiej czechosłowackiego korpusu armijnego. W tej części zaprezentowane są najważniejsze starcia poszczególnych jednostek wchodzących w skład tego związku operacyjnego. W dostosowaniu do tego nosi on tytuł *I Czechosłowacki Korpus Armijny w walkach Operacji Karpacko - Dukielskiej - szlak bojowy.*

W następnej części - *Działania jednostek pancernych I Czechosłowackiego Korpusu Armijnego w Operacji Karpacko - Dukielskiej* omówiony został szlak bojowy czechosłowackich pancerniaków. W istocie rzeczy ogranicza się on do jednej I Czechosłowackiej Samodzielnej Brygady Pancernej, która operowała tu i to w niepełnym składzie. W tym przypadku wydaje się, że tak skonstruowany tytuł zdecydowanie przekracza faktyczny wymiar wysiłku zbrojnego zaprezentowanego w rozdziale. Wydaje się, że zdecydowanie lepszym rozwiązaniem (gdyż taki był praktyczny stan) byłoby nazwanie tego fragmentu opracowania *I Czechosłowacka Samodzielna Brygada Pancerna w operacji Karpacko - Dukielskiej.*

W rozdziale szóstym Autor popełnia podobny błąd. Tytułuje On tę część jako *Działania jednostek lotniczych I Czechosłowackiego Korpusu Armijnego* podczas gdy gros rozważań poświęca walczącemu w tych zmaganiach I. Czechosłowackiemu Pułkowi Myśliwskiemu. W tym jednak rozdziale zaprezentowane są również przykłady działań innych czeskich formacji latających, które działały na analizowanym obszarze w zdecydowanie mniejszym zakresie czasowym i osiągnęły zdecydowanie mniejsze rezultaty, więc w tym przypadku tytuł rozdziału jest bardziej adekwatny w stosunku do treści niż w rozdziale piątym.

Rozdział siódmy (*Ocena walk jednostek czechosłowackich sił zbrojnych w Operacji Dukielsko - Karpackiej*) w całości został poświęcony ocenie działań sił czechosłowackich w opisywanej operacji. Zgodnie z tematem pracy Autor główną uwagę poświęcił broni pancernej i lotnictwu, choć na marginesie ustosunkował się również do rezultatów działań pozostałych rodzajów i broni korpusu czechosłowackiego. Jego rozważania są doprowadzone

do roku 1948, a więc momentu kiedy to władze państwowe miały jeszcze możliwość podejmowania mniej więcej suwerennych i samodzielnych decyzji polityczno - wojskowych.

W krótkim *Zakończeniu* Doktorant zawarł ocenę przygotowania i przeprowadzenia przez stronę radziecko - czechosłowacką operacji i ogólnego wysiłku wojskowego na tle wydarzeń mających miejsce na innych odcinkach frontu wschodniego.

Ocena merytoryczna treści rozprawy

Opracowanie jest zbudowane zgodnie z przyjętą przez Autora koncepcją. Poszczególne jego fragmenty są ze sobą poprawnie powiązane. Sposób prowadzenia narracji nie budzi poważniejszych zastrzeżeń. Stawiane tezy są podbudowane starannie dobranym zestawem źródeł i sprawiają wrażenie dogłębnie przemyślanych i umotywowanych. Nie ulega wątpliwości, że D. Hanik osiągnął założone przez siebie cele. Doceniając wybory Autora i uznając Jego prawo do nadania rozprawie takiego kształtu jaki ona otrzymała uważam jednak iż istniała szansa na przyjęcie lepszych rozwiązań, które zdaniem recenzenta podniosłyby wartość, a przede wszystkim czytelność i zrozumiałość tekstu.

Szczególnie dyskusyjne zdaniem piszącego te słowa są:

- zdecydowanie za szerokie potraktowanie części wprowadzającej czytelnika do tematu. Sięganie, aż do okresu polskiego, przedstawianie politycznych okoliczności budowy poszczególnych formacji czechosłowackich w Polsce, Anglii czy ZSRR jest w tym przypadku zbędne. Zgodnie z tytułem Autor miał pisać o udziale czechosłowackich pancerniaków i lotników w Operacji Karpacko - Dukielskiej. Według mnie rozdział I opracowania w zaprezentowanej formie jest zbędny.
- uważam, że geograficzne omówienie pola przyszłej walki, tak dogłębna jego charakterystyka jest w tym przypadku zbędna, całkowicie wystarczające byłoby ograniczenie narracji do omówienia pozycji i planów obrony strony niemiecko - węgierskiej w konfrontacji z planami strony radziecko czechosłowackiej. Uważam, że lepszym rozwiązaniem byłoby więc połączenie w jeden rozdział fragmentów obecnego rozdziału II oraz III.
- za dyskusyjne uważam tak dokładne omówienie szlaku bojowego I Czechosłowackiego Korpusu w operacji dukielskiej. Lepszym wyjściem byłoby ograniczenie tych treści i włączenie ich jako fragment do rozdziału wprowadzającego (trzeci podrozdział). W takiej formie w jednym rozdziale Autor zamknąłby treści poboczne w stosunku do tytułu pracy.
- nie widzę sensu tworzenia specjalnie wyodrębnionego rozdziału VII, który zawiera treści podsumowujące i ich miejsce winno się znaleźć w rozbudowanym zakończeniu. Podrozdział dotyczący wpływu doświadczeń bojowych powinien zostać wyłączony z treści rozważań z powodów metodologicznych. Wychodzi on zbyt daleko za ramy chronologiczne pracy.

Po powyższych zmianach rozprawa zdecydowanie zyskałaby na wartości, stanowiłaby zwartą koncepcyjnie całość składającą się z trzech rozdziałów (w tym dwóch zasadniczych i

jednego wprowadzającego), wstępu i zakończenia oraz Aneksów i wykazów. Sądę, iż w wyniku takich zmian objętość opracowania stopniałaby o sto kilkadziesiąt stron korzystanie wpływając również na jej odbiór i interpretację przez czytelnika.

Ocena źródłowej strony rozprawy, ocen i przemyśleń odautorskich

Analizowane opracowanie jest sprawnie napisaną kompilacją szeregu źródłowych opracowań oraz materiałów archiwalnych. Autor przyjął koncepcję (bardzo uciążliwą w wykonaniu i narracji) stałego konfrontowania ze sobą wszystkich dostępnych mu źródeł. O takiej metodzie świadczy grubo ponad tysiąc odsyłaczy, z których zdecydowana większość ma charakter wieloclementowy (złożony), a znaczna część opisowy - prezentujący ustalenia różnych autorów, szczególnie wówczas kiedy są one mocno rozbieżne.

Trudno powiedzieć, aby praca D. Hanika wniosła do naszej wiedzy *odkrycia wielkiej wagi*. obraca się on wszak w kręgu kwestii powszechnie znanych i wielokrotnie opisywanych, ale nigdy w taki sposób. Ogromnym i bezapelacyjnie największym wkładem Doktoranta do współczesnej wiedzy jest zmierzenie się z dziesiątkami teoretycznie nic albo niewiele znaczących przeinaczeń, sprzeczności, przemilczeń a nawet ugruntowanych półprawd, które stara się wyjaśnić. Większość z wykrytych i opisanych przez niego problemów tego typu została w miarę możliwości wyjaśniona, ewentualnie (jeśli nie było szansy na inne rozwiązanie) zaprezentowane zostały najbardziej wiarygodne odpowiedzi.

Reasumując trzeba stwierdzić, że z punktu widzenia rozważanych przez Autora generalistów nie ma w opracowaniu żadnego zaskoczenia. Doktorant idzie przetartymi z dawna szlakami raczej nie zbacząc z dawna wytyczonego kursu. Zdecydowanie inaczej jest jednak ze szczegółami, z sytuacjami w których opisuje pojedyncze (już nawet nie jednostki, czy pododdziały, a załogi i ludzi) - tu pełno jest sprostowań, uzupełnień i nowości, które nie naruszając przyjętych przez historiografię tez, przedstawiają je w pełniejszy chciałoby się powiedzieć bardziej ludzki sposób.

Zbiór materiałów źródłowych zgromadzonych i przeanalizowanych przez Autora w okresie przygotowywania się do opracowania pracy robi bardzo dobre wrażenie. Podstawą było przeprowadzenie szerokiej kwerendy materiałowej w wojskowym archiwum praskim oraz zapoznanie się z artykułami zamieszczonymi w prasie specjalistycznej (9 tytułów czasopism), opracowaniami (ponad 100 tytułów), tekstami zamieszczonymi w internecie (4 adresy) oraz wspomnieniami i pamiątkami (13 tytułów). Źródła zostały dobrane prawidłowo i wykorzystano je w poprawny sposób. Jednak z recenzyjnego obowiązku nadmienimy, że

wartość opracowania bardzo by wzrosła gdyby wykorzystano również teksty ówczesnych obrońców (Niemcy, Węgrzy) oraz atakujących (opracowania opublikowane na terenach ZSRR i państw post-radzieckich). Tłumaczenia kilku (mocno ogólnych) tekstów wydanych w tych językach na czeski, słowacki czy polski to trochę mało. To samo dotyczy materiałów archiwalnych, które ograniczono jedynie do jednego specjalistycznego Archiwum (czeskiego).

Recenzując omawiany tekst należy pamiętać o tym, że jego Autor jest z pochodzenia Słowakiem, który jeśli chodzi o język polski jest samoukiem. Biorąc to pod uwagę oceniam, że praca prezentuje się dobrze. Wprawdzie - o czym więcej w uwagach szczegółowych różnego typu błędów językowych, stylistycznych, gramatycznych czy maszynowych jest tu znaczna ilość, ale pomijając nieliczne przypadki udało się D. Hanikowi nie wypaczyć istoty narracji. Zasadniczo Jego rozważania są zrozumiałe.

O ile do języka polskiego można (i trzeba mieć uwagi) o tyle wysoko oceniam sprawność warsztatową Doktoranta. Zarówno w bibliografii jak i w odsyłaczach zaprezentował on iż posiada bardzo solidne podstawy warsztatowe i zasadniczo, w tych newralgicznych punktach unika on poważniejszych "wpadek". Podobnie zresztą jak ma to miejsce ze źródłami tabel, map czy schematów zamieszczonych w opracowaniu.

W tym miejscu koniecznie trzeba zaznaczyć, że Doktorant pomyślał również (co stosunkowo rzadko spotykane) o zamieszczeniu w rozprawie indeksów nazwisk i nazw polityczno - geograficznych. W ogromnym stopniu ułatwiają one poruszanie się po tak obszernej i pełnej faktów pracy. Fakt ten raz jeszcze potwierdza iście benedyktyńskie podejście Magistra Hanika nie tylko do merytorycznej zawartości opracowania, ale również jej formalnego kształtu.

Niezależnie od powyższych uwag uważam, że po naniesieniu niezbędnych zmian i wniesieniu postulowanych uzupełnień rozprawa doktorska mgr Daniela Hanika nadaje się do druku. Stanowi ona bowiem bardzo cenne, wręcz kronikarskie źródło do działań bojowych prowadzonych przez czechosłowackich pancerniaków i lotników w operacji karpacko - dukielskiej.

Uwagi szczegółowe

s. 7. - Na niekorzyść ACz i współpracujących z nią jednostek wpłynęła szybka zmiana pomiaru (?) sił na odcinkach...

s. 9. - Prace powstałe do 1989 r. były na zróżnicowanym poziomie oraz podporządkowywano je władzom komunistycznym - styl

- Należy jednak pamiętać, że niektóre pozycje poza treściami historycznymi przesycone były ówczesną ideologią, która jednak nie przysłania faktów historycznych - styl
- s. 13. - Ostatni, **siódmi** rozdział - **siódmy**
- s. 21. - Sytuacja wojskowo - polityczna w latach 1939 - 1940. początki tworzenia czechosłowackich sił zbrojnych w tym okresie - **zaznaczony fragment zbędny**
- s. 23. - ... w związku z tym **już 9 a 14.5.1939 r.** - chyba: pomiędzy 9 a 14.5.1939
- jak były szef kontrwywiadu czechosłowackiego może mieć stopień sierżanta ?
- s. 25. - ... został uznany przez władze polskie, lecz nie udało mu się podporządkować sobie wojsko, które jednak dzięki jego staraniom zyskało wsparcie polskich urzędników - styl
- s. 26. - ... aby w razie potrzeby przekształcić **jednostkę w jednostkę kadrową** - styl, **przekształcić oddział, zgrupowanie, grupę...**
- uwaga na narrację na stronach 25 - 26 i informację o najwyższym stopniu oficerze wojsk czechosłowackich w Polsce, raz jest nim Svoboda, a raz Prchala
- s. 27. ... ewentualnie **liczono na słabszą jednostkę** ... - ewentualnie **liczono na powstanie słabszej jednostki** ...
- Gdyby to konfliktu ... - Gdyby do konfliktu ...
- s. 29. przypis 60 - ... prezydencki **zlegalizował** ... - prezydencki **zalegalizował...**
- przypis 62 - ..., która **powstała** na terenie ... - ..., która **pozostała** na terenie ...
- s. 38. - w tekście jest zapis: ... **jednej** bądź 2 brygad piechoty ... - zdecydowanie lepiej trzymać się zasady aby pisać liczebniki jednakowo (najlepiej w całej pracy), czyli powinno być albo ... **jednej** bądź **dwóch** brygad piechoty ..., albo ... **1** bądź **2** brygad piechoty ...
- s. 39. - styl. na stronie wielokrotnie (6 razy) powtarza się skrót **ZSRR**. Wymiennie można używać określeń **Związek Radziecki; Kraj Rad**; można również nawiązywać do kontekstu - **w tym państwie; na terenach radzieckich...**
- przypis 98 - ... (MON) **rzadu** ... - ... (MON) **rządu...**
- s. 40. - ... w Buzłuku, gdzie stale napływało **tam** grono ... - w Buzłuku, gdzie stale **napływało grono** ...
- s. 42 - CzSBtP - to batalion więc ma być **otrzymał** a nie **otrzymala**
- s. 50. - **Zistniała** sytuacja... - **Zaistniała** sytuacja...
- s. 51. - ... dywizji, **a zj** jego propozycjami... - ... dywizji, **a z** jego propozycjami...
- s. 61. przypis 215 - złany tekst: **zmieniły** charakter
- s. 66. - Planowane działania w tym górskim terenie wymagały doskonałego wszechstronnego przygotowania. - styl. lepiej **Działania planowane w górskim terenie** wymagały **doskonałego** (lub) **wszechstronnego** przygotowania (doskonale jest zazwyczaj wszechstronne)...
- s. 70. - Poważną przeszkodę stanowił **obszar przede wszystkim** na południe od miasta Dukla gdzie znajdowały się ... - styl. Lepiej: Poważną przeszkodę terenową stanowił **obszar rozciągający się głównie** na południe od miasta Dukla gdzie znajdowały się ...
- akapit zaczynający się od słów Generalnie Karpaty ... (pierwsze zdanie) - było praktycznie identyczne wcześniej w tekście, to zbędne powtórzenie
- s. 72. - ... nastąpił bowiem **wzrost dni mglistych.** - ... nastąpił bowiem **wzrost liczby dni mglistych**
- s. 75. - w tekście jest **Znajdowały się** na niej **nieliczne** zakręty ... - z kontekstu wynika, że raczej chodzi o **niezliczone** (?)
- s. 77. - ... Dniestru **jednotki** Wehrmachtu, ... - ... Dniestru **jednostki** Wehrmachtu, ...
- s. 78. - Prace nad budową linii obrony kontynuowane były pod presją **rozwijającej się** na nie sytuacji sił Osi jesienią 1944 r., **lecz budowa systemu obronnego** do początku września 1944 r. nie postępowała wszędzie tak samo. - styl. Tekst zagmatwany znaczeniowo. Lepiej: Prace nad budową linii obrony kontynuowane były pod presją **rozwijającej się sytuacji** sił

Osi jesienią 1944 r. W efekcie / rezultacie budowa systemu obronnego do początku września 1944 r. nie postępowała wszędzie tak samo.

s. 80. - Wzgórza, jak i kilka wsi, przede wszystkim w Krośnie i okolicach miasta, dostosowane były do tego typu obrony. - Zdanie niejasne w kontekście. Lepiej: **Wzniesienia i wybrane wsie, głównie te położone pod Krosnem i same miasto dostosowane były do tego typu obrony**

s. 89. przypis 354 - W Wyższej Szkole Wojskowej zasadniczo studiują studenci a nie **sztudenci** ...

s. 90. - ... **6 moździerzy** ... - ... **6 moździerzy** ...

- **Ponadto obszar obrony miał zostać podzielony do 2 pasm** - zdanie całkowicie niejasne, może chodzi o to, że do obszaru obrony miał zostać przydzielony 2 pasm (?) - **do poprawy!**

s. 91. - ... stanowił najmocniej zbudowaną obronę - ... stanowił najmocniej **rozbudowaną** obronę

s. 92 - autorem pracy *Polska podczas II wojny światowej* jest **W. Bonusiak** (a nie **A. Bonusiak**), taki sam błąd jest również w bibliografii. Identycznie jest z kolejną pozycją Tego Autora wymienioną w tym samym przypisie i bibliografii !

s. 93. - ... Dowództwu dywizji powierzono oddelegowanie 4 kompanii piechoty do obszaru wiosek ... - styl. Lepiej: ... Dowództwu dywizji **rozkazano** oddelegowanie 4 kompanii piechoty do obszaru wiosek ...

s. 101. - ... oprócz budowy pasa zabezpieczeń miały **zabezpieczyć** go. - styl. Lepiej: ... oprócz budowy pasa zabezpieczeń miały **go zabezpieczyć**.

s. 104. - W danej sytuacji... - W tej sytuacji ...

s. 106. - ... w czasie trwania walk w opisywanym terenie - ... w czasie trwania walk na opisywanym terenie

s. 108. - **Z aspektu inżynierskiego...** - **Z inżynierskiego punktu widzenia** ...

s. 109. - dwa pierwsze zdania akapitu zaczynającego się od słów: Mimo to, iż linie ... do poprawy stylistycznej. W obecnym kształcie tekst słabo zrozumiały.

s. 110. - we fragmencie przedstawiającym stan sił niemiecko - węgierskich brak ich określenia narodowościowego - jest podana jedynie ogólna liczebność

s. 111. - ... (Zagórz - Komańcza) **przedstawiały** jednostki ... - ... (Zagórz - Komańcza) **stanowiły** jednostki ...

- wliczanka jednostek zaczynająca się od słów: ... **wojska niemieckie broniły się 3 DP** ... do końca zdania słabo zrozumiałe, zbyt dużo skrótowców, które w tym przypadku zaciemniają obraz.

s. 115. - Operacja ACz. w Karpatach **uzyskała nabrala** kształtów ... - albo: Operacja ACz. w Karpatach **uzyskała ostateczny kształt** ..., albo: Operacja ACz. w Karpatach **nabrala ostatecznego kształtu** ...

s. 117. - ... to mogło mieć spore znaczenie **co do** rozerwania niemieckiej ... - ... to mogło mieć spore znaczenie **w przypadku** rozerwania niemieckiej ...

s. 123. - **Ostateczny rozkaz z podaniem szczegółowego planu OKD skierowany do dowódcy 38 A gen plk. K. S. Moskalneki dowódca 1 FUKr. wydał 4.9.1944 r.** - lepiej: **W dniu 4.9.1944 dowódca 1 FUKr. wydał gen plk. K. S. Moskalence szczegółowy rozkaz działań w ramach OKD...**

s. 126. - ... osłabiło Korpus **tworząc** szybką grupę 38 A - ... osłabiło Korpus **tworzący** szybką grupę 38 A

- .. w pierwszym rzucie. **wspieranie** ... - .. w pierwszym rzucie. **Wspieranie** ...

s. 131. - ... planowano prowadzić **patrol** w kierunku: ... - ... planowano prowadzić **patrole** w kierunku: ...

s. 132. - w pierwszym akapicie część tekstu od słów: **Wydaje się, że** ... do końca akapitu niejasna. Nie wiadomo dokładnie kto na kogo liczył i z kim miał walczyć.

- s. 133. - W pierwotnym **zmierzeniu** ... - W pierwotnym **zamierzeniu** ...
- s. 139. - Całkowita **długość** operacji ... - Całkowita **głębokość** operacji ...
- Pierwszy liczył na **udane rozbicie** ... - Pierwszy liczył na **rozbicie** ...
- **Sukces polegał na niespodziewanym pierwszym uderzeniu** ... - styl. Lepiej: **Sukces miał być rezultatem niespodziewanego pierwszego uderzenia** ...
- s. 140. - Tekst zaczynający się od słów **Przeprowadzenie operacji tak szybkim tempem na taka odległość** ... - do końca kolejnego zdania do przerobienia stylistycznego
- s. 141. - Wiele dywizji musiało **wydać swoje odcinki na przednie rubieże**, przemaszerować i zająć nowe ... - zaznaczona część zdania niezrozumiała.
- ... wyraźnie zmieniło **rozmiar sił na obszarze** ... - ... wyraźnie zmieniło **proporcje sił na obszarze** ...
- ... **co przedstawiało 67%** ... - ... **co stanowiło 67%** ...
- s. 142. - ... **stała się OKD**... - ... **stała się OKD**...
- s. 143. - Zastosowanie czechosłowackich sił zbrojnych w planowaniu dowództwa Armii Czerwonej - styl. Lepiej: **Udział Czechosłowackich sił zbrojnych w planach operacyjnych Armii Czerwonej**
- s. 144. - cała część strony od góry do przypisu 555 do przerobienia. Proponuje poprawić styl m. in. poprzez wprowadzenie punktów.
- s. 146 - na stronie występuje wielokrotnie słowo **natomiast**. Konieczna poprawa stylistyczna
- s. 147. - ... w ramach **wąskiej** współpracy ... - ... w ramach **ściślej** współpracy ...
- ... do obszaru **wsi Stara Wieś** - ... do obszaru **miejsowości Stara Wieś**
- s. 150. - ... tylko **oba** baterie ... - ... tylko **obie** baterie ...
- s. 151. - pierwsze zdanie na stronie niejasne: **Pierwsza ... nie miała jeszcze własnych transportów bojowych, jej członkowie na mocy rozkazu otrzymała** bardzo poważne zadanie. Do poprawy.
- s. 152. - początek strony, informacje o szpitalach niejasne. trzeba je przerobić, tak aby było wiadomo który gdzie miał powstać i do kogo należał...
- d) **ran kończyn** ... - d) **ran kończyn** ...
- s. 153. - ... a stamtąd Krosno, gdzie planowano przygotować się do uderzenia, jednak **Krosno** musiało ... - ... a stamtąd Krosno, gdzie planowano przygotować się do uderzenia, jednak **miasto to** musiało ...
- s. 156. - powtarza się słowo **natomiast**...
- s. 163. - powtarza się sformułowanie **W związku z tym** ...
- s. 182. - za dużo **oddziałów** w różnych odmianach...
- s. 183. - poprawić sprzeczność logiczną: **Choć nie natraffiono na pozycje nieprzyjaciela, to w pobliskim lesie rozpoznano mniejszą grupę wroga**... - **Albo był nieprzyjaciel, albo go nie było!**
- s. 184. - w przypadku pracy z zakresu wojskowości raczej nie piszemy o **punkcie widokowym**, a **obserwacyjnym** ...
- s. 185. - Opanowanie Puław **zamierzano** ułatwić sąsiednim oddziałom przejście wzdłuż drogi biegnącej ... - podejrzewam, że ma być: Opanowanie Puław **miało** ułatwić sąsiednim oddziałom przejście wzdłuż drogi biegnącej ...
- ostatni akapit na stronie, powtarza się **walkach** (może za drugim razem starciach?)
- s. 186. - **Lepiej nie** powiodło się ... - **Nie lepiej** powiodło się ...
- s. 187. - Czy rzeczywiście chodzi tu o **drużynę**. wcześniej autor pisze o grupie G. Tótha (?)
- s. 193 - środkowy akapit do przerobienia stylistycznego, szczególnie fragment o ewentualnych działaniach brygad czechosłowackich...
- s. 194. - **zmieszający** do jej ... - **zmierzający** do jej ...
- s. 196. - ... uderzano **do boku i na tyły**... - ... uderzano **na boki tyły**...

- Jednak w wyniku intensywnego ognia artylerii oraz lotnictwa... - Jednak w wyniku intensywnego ognia artylerii oraz działalności lotnictwa...

s. 197. - W tym samym dniu, jak już zostało wcześniej omówione, przez czechosłowackich spadochroniarzy opanowana została wioska Puławy... - Jak to już wcześniej przedstawiono, w tym samym dniu czechosłowaccy spadochroniarze opanowali wioskę Puławy

- Dnia 20.09.1944 r. oba 31 i 4 KPGw. ... - Dnia 20.09.1944 r. oba korpusy 31 pancerny i 4 piechoty gwardii ...

s. 198. - Pierwszy batalion pancerny, w skład którego wchodziło około 4 czołgów, ... - czegoś tu brak a czegoś za dużo. Brak słówka **wówczas** przed liczbą czołgów bowiem 4 w baonie to trochę mało. Wg mnie natomiast przy rządzie tej wielkości (sztuk 4) powinno się nie stosować słowa **około** - rzeczywiście nie wiadomo ile ich było?

s. 199. - ... wojsk 38 A oraz I CzKA ... - raczej: ... wojsk 38 A w tym I CzKA ...

- W systemie obrony nieprzyjaciela na danym terenie - W systemie obrony nieprzyjaciela na tym (ew. opisywanym) terenie

s. 202./203 - zamiast słowa **przedostać** trzeba wymiennie zastosować inne - przebić się, zająć, opanować (w zależności od kontekstu)

s. 204. - ... **grzebienia** karpackiego czy **grzbietu** ... (?)

s. 206. - dwa zdania od słów W nocy 29/30.09.1944 do poprawy stylistycznej.

s. 207. - ... W **obrębie** tych walk... - ... W **czasie** tych walk...

s. 216 - ... musieli się wycofać., - usunąć kropkę przed przecinkiem

s. 223 - Ze wskazanego obszaru **czechosłowackie oddziały 26.10.2199 r. uderzyły na boki radzieckich żołnierzy**. - rzeczywiście Cecho-Słowacy zaatakowali ACz.?

s. 226 - zdanie do przerobienia logicznego: **Nie zawierała ona jednak stworzenia** ... całe do kropki po nawiasie.

s. 230. - przypis 769. - drugi fragment pierwszego zdania (po przecinku) do ewentualnego przerobienia. **Żołnierze rzeczywiście ćwiczyli w koszarach?**

s. 236. - początek strony, informacja o brakach sprzętowych brygady była już wcześniej.

s. 243. przypis 821 - wyremontowany sprzęt odbierano z **Przemysła** a nie z **Przemysli**.

s. 247. pierwszy wers - atak wroga raczej **odparto**, a nie **odepchnięto**...

s. 250. - fragment przed podrozdziałem Dukla. Trzeba przerobić tekst o D. Klobasjuku, bo obecnie praktycznie jednocześnie zginął i został uznany za zaginionego.

s. 251. - pierwszy wers. **moździerze** raczej **ostrzeliwują** npla (jest: npl **hombaradowany**)

s. 252. - ... jednocześnie **zabraniając** przeprowadzenia kontrataku... - ... jednocześnie **zapobiegając** przeprowadzeniu kontrataku...

s. 254 do poprawy szyk zdania: **Pomimo, że w składzie 3 bpanc. znajdowało się tylko 7 czołgów, to w walkach o Dukłę wyróżnił się.**

s. 256. - za dużo skrajów na stronie, a kolejny jeszcze na s. 257.

s. 259. - Ze względu na ogień **moździerzowym** nieprzyjaciela, ... - Ze względu na ogień **moździerzowy** nieprzyjaciela, ...

s. 260. - ... wyeliminował z walki 1 czołg (z załogi **pierwszego** uszkodzonego) - ... wyeliminował z walki 1 czołg (z załogi **uszkodzonego**)

s. 261. - **Reszta została uszkodzona, natomiast 2 czołgi splonęły**. - Logicznie powinno być: **Dwa czołgi splonęły, a reszta została uszkodzona.**

- ... J.Hnidka, i ataki zostały ... - ... J.Hnidka, **ataki zostały** ...

s. 262. - ... **Chyrowa poległo 7, 3 oficerów i 10 żołnierzy rannych ze składu obu** ... - zdanie do poprawy obecnie nie wiadomo ilu żołnierzy i oficerów zginęło, a ilu zostało rannych. Może ma być, że poległo 10 osób, w tym 3 oficerów ????

s. 265. - jeżeli czołg musi być ewakuowany z frontu w celu naprawy, to poniósł on raczej **większe lub poważniejsze niż mniejsze uszkodzenia**...

- s. 267. - żołnierz raczej znajduje się pod **kierownictwem** niż **opieką** ...
- Proszę bardzo dokładnie sprawdzić informacje o 3 baonie i jego losach na kolejnych stronach tekstu m.in. 269, 272, 273 itd. sposób narracji powoduje zgubienie wątku. Czy nie lepiej napisać, że całość sprzętu pancernego przekazano do 1bcz, a pozostałe siły skierowano na tyły...?
- s. 269. - wojsko się nie **gromadzi** (obszar zgromadzenia) a **koncentruje**
- tu ponownie jest o 3 baonie. prawie to samo co na 267.
- s. 272 - o rozwiązaniu 3 baonu było wcześniej na stronie 269 - tu mamy zbędne powtórzenie
- s. 281. - **Zupełnie wspanęły**... - **Zupełnie splonęły**..
- przypis 975. - **W źródłach ... zostały uszkodzone ...- W źródłach ... zostały uszkodzone ...**
- s. 282. - Piechota wciąż nie osiągnęła linii czołgów. Czołgi po **wychyleniu się od wskazanego kierunku ...- Piechota wciąż nie osiągnęła linii czołgów. Czołgi po odbiciu / zjechania ze wskazanego / pierwotnego / planowanego kierunku (?)**
- s. 283. - początek strony za dużo sprzętu znalazło się **w płomieniach**... Może część splonęła ?
- s. 284. - Uwaga na to co wyszło: **Stan wozów**... był w oplakany **stanie**.
- przypis 986. - w tekście jest **działo samobieżne T-70** rozumiem, że chodzi o budowaną na jego podwoziu **Suczkę SU-70?**
- s. 286. - ... przeciwnik ostrzał przerwał - ... przeciwnik przerwał ostrzał
- s. 298, 299, 300. - za często powtarza się **Zydranowa**. trzeba przeredagować tekst (miejscowość. wieś itp.)
- s. 302. - rzeczywiście chodzi o kilkakrotnie wzmiankowane na stronie **pakiety sanacyjne ?**, a nie **sanitarne ?**
- s. 304. - ... kontynuowano **ćwiczeniach**. - ... kontynuowano **ćwiczenie**.
- s. 312. - wyjaśnienie pojęcia pieszych czołgistów już było wcześniej
- ... miały **zabronić nieprzyjacielowi przeprowadzenie** - ... miały **nie dopuścić do przeprowadzenia przez nieprzyjaciela** ...
- s. 313. - ponowne powtórzenie o pieszych czołgistach
- s. 320, 321. przypis 1121 - ... **w związku z czym ci odpływali, jak już wspomniano do II Republiki Francji**. Błędy stylistyczne - gramatyczne
- s. 323. Choć pisze Pan o ledwie kilku lotnikach to w tym przypadku jest to **aż 8**, a nie jedynie **8**
- s. 334. - zaopatrzenie nie **wakuje**, a **szwankuje**
- s. 337. - nie **liczebna**, a **liczna**
- s. 338. - ... wiele szkód to z **aspektu** ... - ... wiele szkód to z **punktu widzenia** ...
- ... **wszystkie samoloty** ... - ... **wszystkie samoloty** ...
- s. 343. - ... na otwarte i lekko zidentyfikowane przez ... - ... na otwarte i łatwe do **zidentyfikowania** przez ...
- s. 344. - ... miejscami **zarówno miękki, jak i bagnisty** - ... miejscami **miękki i bagnisty**
- s. 347. - ... **pobocznik dowódcy** - w języku polskim nie ma takiego określenia, najbliższe mu jest chyba adiutant, chyba że chodzi o loty to wówczas przyboczny...
- ... dla specjalistów - raczej: **do spraw specjalistów**
- ... **szyfront** - ... **szyfrant**
- s. 353. - akapit zaczyna się od przedstawienia działalności niemieckiej: **W związku z tym, że ... Po czym po kropce bez żadnego przejścia jest: Drugą większą ... czechosłowackich lotników ...** - z kontekstu wychodzi totalna zbitka tym bardziej że w tym samym akapicie są jeszcze operacje lotnictwa słowackiego ...
- s. 355. - Następnie ppor. J. Skopalovi udało się, **3 nalotami zlikwidował nieprzyjacielski** ... - Następnie ppor. J. Skopalovi udało się, **3 nalotami zlikwidować nieprzyjacielski** ...
- s. 356. - **Dobre wyniki przyniósł czteroosobowy klucz** - **Dobre wyniki przyniósł wylot czteroosobowego klucza**

s. 357 - w przypadku myśliwca chyba jednak powinno używać się określenia **kadłub**, a nie **pokład** (?)

s. 360. - **Nie patrząc na niewielkie materiałowa zabezpieczenie - Nie biorąc pod uwagę niewielkiej pomocy materiałowej**

s. 362. - akapit od słów **Wszystkie ww zadania ...** - do poprawy stylistycznej

s. 365. - ... 1 z nich trafił **bag**. - ... 1 z nich trafił **hak**.

s. 366. - jeśli chodzi o uzbrojone kołowe pojazdy bojowe to mówimy o **samochodach pancernych**; jeśli o zmilitaryzowane ciężarówki i osobówki to o **samochodach wojskowych**, określenie **samochody bojowe** jest niejasne.

s. 368. - powtarza się w wielu miejscach słowo **dowódca** w różnych odmianach;

- **Deszczu sprawił, że...** - **Deszcz sprawił, że...**

- ... posiadało dobrą **powierzchnię** ... - ... posiadało dobrą **nawierzchnię** ...

s. 370. - **Efektom nurkującego nalotu ...** i dalej: **kontynuowała nurkujące naloty bombowe ...** - powinno być: **Efektom bombardowania z lotu nurkowego ...** ; w drugim przypadku wystarczy napisać, że załoga ... **kontynuowała naloty**.

s. 372. - całkowicie nie rozumiem początku strony, zaczyna się od kalibru broni **1,3 mm** (a ma być chyba **13,0 mm**). Dalej jest: **najważniejsza** wydawała się **kamera zamiast broni pokładowej**. **Dzięki niej nieprzyjaciel był w stanie wystarczająco wcześniej uciec ...** - chyba wiem o co chodzi (lżejszy samolot), ale trzeba to jaśniej.

- nie ma **tunela** - jest **tunel**

s. 373. - gęsta mgła może ograniczać **działalność personelu lotniczego**

- **działa i moździerz wchodzi w skład uzbrojenia**, a nie stanowią części GB SS "Schill", częścią może być kompania czy bateria...

- w celu **zatrzymać postępujących ...** - w celu **zatrzymania posuwających się (do przodu)**

s. 477. - **Z aspektu ...** - **W aspekcie ...**

s. 377. - **W związku ...** - zdanie po zdaniu dwa razy

s. 379. (i wiele innych) - czy rzeczywiście chodzi o 178 DPanc. SS "Tatra" (?) w dostępnych mi publikacjach o formacjach SS nie ma takiej jednostki

s. 380. - ... **rozpoznać tylko Focke Wulf ...** - ... **rozpoznać Focke Wulf ...**

s. 383. - **działalność (!)** - naliczyłem na stronie 6 razy

s. 385. - ... do zrzutów różnego rodzaju **materiałów radzieckiego lotnictwa ...** - ... do zrzutów różnego rodzaju **materiałów wykonywanych przez radzieckie lotnictwo ...**

s. 387. - ... pojazdy nieprzyjaciela **nalotami ...** - ... pojazdy nieprzyjaciela **atakami ...**

s. 391. - **W tyle nieprzyjaciela ...** - **Na tyłach nieprzyjaciela ...**

s. 392. - .. 2 plutonów **karabinierów maszynowych** - .. 2 plutonów **karabinów maszynowych**

- ... **próba przedostanie się ...** - ... **próba przedostania się ...**

- ... **zbombardował artyleryjne i moździerzowe ...** - ... **zbombardował artyleryjskie i moździerzowe ...**

s. 395. - ... **Brzenicy zwróciła uwagę ...** - ... **Brzenicy zwróciło uwagę ...**

s. 398. - ... **zrezygnować z prześladowania nieprzyjaciela ...** - ... **zrezygnować z pościgu za nieprzyjacielem ...**

- ... **nalotu na pociąg transportowy ...** - ... **nalotu na pociąg transportowy ...**

s. 399. - zdanie zaczynające się słowami: **W międzyczasie ...** - do poprawy stylistycznej

s. 401. - **W związku z pojawianiem się ...** - **W związku z działaniem ...**

s. 403. - ... **ani zabronić nieprzyjacielskim ...** - ... **ani zapobiec nieprzyjacielskim ...**

s. 405. - ... **wystartował dwój osobowy klucz ...** - ... **wystartował dwuosobowy klucz ...**

s. 406. - określenie **niewłaściwa pogoda** jest błędne, w języku polskim mówi się o **złej pogodzie**

- s. 408. - Ten sam dzień w obrębie 1 CzPM ... był dniem przewrotnym ... - Ten sam dzień w 1 CzPM ... był dniem przełomowym ...
- s. 410. - na lotnisko przeprowadza się **nalot**, a nie **napada** ...
- s. 411. - **Serż. L'** - chodzi o sierżanta (sierż. ?)
- s. 412. - opis walk lotniczych pełen powtórzeń do poprawy, w języku polskim używa się określenia pilot myśliwski, pilot, a nawet szczególnie w liczbie mnogiej my myśliwcy, nie ma natomiast określenia lotnik w kontekście bojowym. Lotnik jest mało precyzyjny...
- s. 413. - **Mimo sukcesów jaki odniósł ... poniósł on także kolejną stratę ...** - poprawić styl zdania
- s. 415. - ... **uszkodzić samolotu** ... - ... **uszkodzić samolot** ...
- fragment od słów **Pierwszy Czechosłowacki Pułk Myśliwski** ... do ... lotnisko **Tri Duby** niejasny. Wynika z niego, że 2 EM miały dysponować 2 ciężkimi pułkami bombowymi.. Eskadry pułkami ?
- s. 416. - ... są jedynie **złe** a nie **niewłaściwe** warunki pogodowe ...
- s. 417. - ... udało się **zniszczyć opór** plot. karabinów ... - ... udało się **zniszczyć oddział** (?) plot. karabinów ...
- s. 427. - ... z **aspektu** wojskowego ... - ... z **punktu widzenia** wojskowego ...
- s. 431. - Ostatnie powstańcze **działania** plot. - Ostatnie powstańcze **działa** plot.
- s. 432. przypis 1416 - ... częścią Pomnika jest **czmentarz** ...- częścią Pomnika jest **cmentarz** ...
- s. 435. - walkę prowadzi się **na male**, a nie **krótkie** odległości ...
- s. 436. - ... istotna była **wąska** współpraca ... - ... istotna była **ściśła** współpraca ...
- s. 437. - Człogom przypadła również **rola dostawy jedzenia** (?)
- s. 438. - ograniczały one **zbiorowe** ... - ograniczały one **masowe** ...
- s. 439. - Większość terenu była **rozbagniona** ... - Większość terenu była **zazbagniona** ...
- s. 440., 441. - informacja o ataku dwukrotnie mocniejszej formacji już była wcześniej kilka razy ...
- s. 445., 446. - bunkry mogą być **drewniano** - **ziemne** (drzewo rośnie, drewno jest już ścięte...)
- s. 458. - z kontekstu wynika, że samolot został **uszkodzony**, a nie **rozstrzelany** ...
- s. 462. - ... w czasie **pokojowym** ... - ... w czasie **pokoju** ...
- s. 470. - sformułowania **byli wykończeni** raczej nie powinno być w pracy naukowej
- s. 471. - mówimy o **stosunku**, a nie **pomiarze sil**

Ponadto chciałem uczulić Autora na tekst zamieszczony na stronach 174 - 275, 295 - 298 oraz 305 - 308 i 315, na których koniecznie trzeba przeprowadzić dokładną korektę językową. Podstawowym problemem występującym w tekście są w tym przypadku powtórzenia.

Niezależnie od powyższych uwag, których celem jest zasugerowanie Autorowi zmian mogących zdecydowanie podnieść wartość ocenianego opracowania uważam, że tekst autorstwa mgr Daniela Hanika całkowicie spełnia wszystkie wymogi formalne stawiane przed rozprawami doktorskimi. Z tego powodu wnioskuję o dopuszczenie Pana Magistra do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Andrzej Brusioł